

Mo Yan: Viinamaa | Maailmankirjat

Absurdi runsaudensarvi

RIITTA VAISMAA

Vuoden 2019 nobelisti **Mo Yan** on ensimmäinen Kiinan kansantasavallasta palkinnon saanut kirjailija. Vuonna 2000 palkittu **Gao Xingjian** oli palkinnon saadessaan Ranskan kansalainen. Mo Yan on taiteilijanimi, joka merkitsee suomeksi "älä puhu". Kirjailijan oikea nimi on **Guan Moye**. Toisissa lähteissä taiteilijanimen sanotaan muistuttavan virallisen Kiinan pyrkimyksistä kontrolloida taiteilijoiden ja yhteiskunnallisten aktivistien ilmaisunvapautta, toisissa taas olevan peräisin äidiltä, joka hillitsi tokaisulla itsekseen löpöttelevän pikkupojan puheita.

Vasta suomennetun romaanin *Viinamaa* perusteella voisi helposti kallistua ensimmäisen selityksen puoleen; sen verran huumorin kaapuun puettua yhteiskuntakritiikkiä länsimainen lukija voi teoksesta lukea. Mo Yan on kuitenkin virallisen Kiinan hyväksymä ja tukeva, hallituksen miehiä. Ilmeisesti _iinamaan_ verran groteskia arvostelua sallitaan. Kiinan valtion kulttuuriorganisaatio on tukenut teoksen suomentamista. Mo Yanin asema aiheutti Nobel-palkintoa kohtaan vastalauseita. Palkintovuonna hän kieltäytyi allekirjoittamasta vetoomusta kiinalaisen rauhannobelistin **Liu Xiabon** puolesta. Sen allekirjoitti yli 130 eri alojen nobelista. Rankkaa arvostelua ovat esittäneet mm. **Salman Rushdie**sekä Kiinan tunnetuin toisinajattelija **Ai Weiwei**. Ärtymystä aiheutti myös se, että Mo Yanin ruotsintaja kuuluu palkinnosta päättäviin.

Mo Yan (s. 1955) on kotoisin maatyöläisperheestä. Koulua hän kävi vain 11-vuotiaaksi, kulttuurivallankumouksen alkuun saakka. Sen jälkeen hän työskenteli tehtaissa ja liittyi 1970-luvulla armeijaan. Hänen esikoiteoksensa ilmestyi 1981. Mo Yan on kirjoittanut 20 teosta, joista ennen *Viinamaata* on suomennettu romaani *Seitsemän elämääni* (2013). Hänet tunnetaan eeppeistä historiallisista romaaneista. Niille ovat tyypillisiä rehevät kuvaukset, mielikuvittelliset tapahtumat ja musta huumori.

Viinamaa on runsas ja rehevä viinan ja ruoan ylistys, ja täysin absurdi kertomus erään virkamiehen toivottomasta kujanjuoksusta, jonka katkaisee ja sivuuttaa teoksen hämmentävä moniaineksisuus. Musta huumori lävistää koko romaanin, mutta monin paikoin huumori on niin pikimustaa ja tapahtumat niin hengästyttäviä ja iljettäviä, että lukeminen on pakko välillä keskeyttää. Toisaalta auvoiset viinan ja ruoan ylistykset ovat runsaan runollisia silloinkin, kun mennään jo kannibalismien puolelle.

Romaanin alussa syyttäjänviraston ylitarkastaja Ding Gou'er lähtee Viinamaan maakuntaan selvittämään väitteitä poikalasten syömisestä. Tarkastaja ei pääse juuri alkua pidemmälle, kun hän sotkeutuu niin naisiin kuin viinaankin ja joutuu täysin tutkittaviensa vietäväksi. Mo Yan ei saata Ding Gou'erin harharetkeä päätökseen eikä tunnu asiasta juuri välittävänkään. Asia ei ole kovin merkityksellinen; onhan kyse vain hänen keksimästään

romaanihenkilöstä. Kirjailijasta itsestään tai jostakusta, joka kirjailijaa kovasti muistuttaa, tulee siis myös romaanihenkilö.

Monin paikoin epäonnekas Ding Gou´er unohtuu vallan, kun Viinamaan Tisleakatemian tohtorikoulutettavan Li Yidoun ja Mo Yanin kirjeenvaihto ja etenkin Li Yidoun Viinamaata ja viinaa ylistävät, ylen runsaat ja lennokkaat novellit saavat tilaa runsaasti enemmän kuin Ding Gou´erin seikkailut konsanaan.

Nämä kolme elementtiä vuorottelevat *Viinamaassa*. Alkuun rakenne hieman hämmentää. Sittenkin kudelma myös kiehtoo, kun samat asiat, tapahtumat ja henkilöt putkahtelevat kerronnan eri osiin ja täysin realismin rajoista piittaamatta. Kertaalleen tai useaan kertaan kuolleiksi ammutut henkilöt ilmaantuvat sujuvasti uudelleen mukaan tapahtumiin. Romaanin edetessä loogisen juonen odotuksesta täytyy luopua. Paras antautua absurdin runsaudensarven vietäväksi ja nauttia maagisen realismin keinoja käyttävästä, uskomattoman rehevästä ja toisteisesta ilmaisusta ja yrittää selviytyä kuvottavista ja irvokkaista kuvauksista. Mo Yan muuten kumartaa maagisen realismin mestarille, kun antaa Li Yidoun gradun aiheeksi *Alkoholituotteiden merkitys Latinalaisen Amerikan maagisessa realismissa*.

Li Yidou kertoo, kirjoittaa, eniten Viinamaasta. Hän lähettää nöyristelevän ihailevia kirjeitä mestariksi kutsumalleen Mo Yanille. Hän on harrastajakirjoittaja, joka haluaa vimmaisesti saada novellinsa julkaistuksi ja anelee kirjailijan apua. Hän myös kutsuu kirjailijan Viinamaahan, erityisesti kaiken aiemman viinan ja viinien tuotekehittelyn huipentaville Apinaviinifestivaaleille. Li Yidoun novellit ovat löpötteleviä, viinaa ja viinamaata ihannoivia sekalaisia tuotoksia. Niissä kuitenkin eniten kerrotaan viinasta, Viinamaasta ja sen historiasta, viinan ja viinin valmistuksesta ja näiden kehityksestä kautta eri dynastioiden aina nykypäivään saakka.

Viinamassa eletään viinasta ja juodaan paljon. Toiset kestävät viinaa paremmin kuin toiset. Rakennukset ja muistomerkit ovat muodoiltaan viina-astioita. Paikoin koiratkin ovat kännissä.

“Aivan Viinamaan ytimessä sijaitsevat kaikki paikallistason tärkeät hallintorakennukset. Kaupungintalo on rakennettu suuren valkean viinapannun näköiseksi, puoluetoimisto puolestaan on valtava musta viiniruukku. Älkää vain erehtykö luulemaan, että tässä on kyse pilkkanteosta, ehei, ei sinne päinkään. Kun talousuudistukset alkoivat, joka ikinen paikallinen puoluekomitea ja kaupunginhallitus yritti parhaansa mukaan keksiä keinoja, joilla kansan elämänlaatua parannettaisiin mahdollisimman paljon, ja vaikka uudistusten henki oli kaikkialla sama, käytännön toimenpiteet olivat tietenkin erilaisia aina kunkin paikkakunnan olosuhteiden mukaan — Meillä Viinamaassa on aina ollut viinaa, sitä on ollut paljon ja se on ollut hyvää, ja niinpä oli aivan luonnollista, että puoluetoimistossa ja kaupunginhallituksessa tartuttiin tilaisuuteen ja perustettiin Tisleakatemia, laadittiin suunnitelmat ja hankittiin rahoitus Alkoholijuomien museolle, tuettiin kahdenkymmenen tislauksen laajennustöitä ja rakennettiin kolme huippumodernia suurtislaamaa. Viina on tuonut mukanaan kasvua myös monenlaisille palvelualueille, uusia ravintoloita on ilmestynyt ja paikkakunnalla on erikoistuttu harvinaisempien lihaeläinten kasvatukseen ... Nykyään viinantuoksu leijuu koko Viinamaan yllä, ja joka kodissa juodaan viinaa, ravintoloita ja kapakoita on tuhansittain ja niiden mainosvalot houkuttavat asiakkaita

päivin ja öin. Viinamaan vuolaana virtaava viina ja toinen toistaan herkullisemmat ruuat ovat vedonneet jo lukemattomiin koti- ja ulkomaalaisiin matkailijoihin ja siitä on tullut pyhiinvaelluskohde herkkusuille, mutta tietysti vielä tärkeämpää on ollut suurten tukkuostajien houkuttelu – heidän kauttaan meidän upeat viinamme leviävät maailman jokaiseen kolkkaan. Viina virtaa ulos ja raha virtaa sisään. Samaan aikaan Viinamaan kansan elintaso on jatkuvasti noussut – Mitäkö ylenpalttisuus tässä tarkoittaa? No sehän tarkoittaa tietenkin kommunismia! Tässä vaiheessa jokainen lukija jo varmasti ymmärtää, miksi puoluetoimistossa ja kaupunginhallinnossa on haluttu pystyttää patsaita viinapannuille ja -ruukuille.”

Li Yidou kertoo yhden romaanin monista sisäkkäistarinoista, kun hän kuvaa opiskeluun, erityisesti appivanhempiaan, appeaan ja työnsä ohjaajaa Tisleakatemiaan professoria ja anoppiaan Keittotaidon akatemian asiantuntijaa. Anoppi tietää erikoisherkkujen kehittelystä, joihin kuuluu myös romaanin käynnistänyt huhu poikalasten valmistamisesta ruuaksi ja syömisestä. Runolliset ja kuvottavat jaksot vuorottelevat. Näin appiukko-professori aloittaa johdantoluentonsa:

“Hyvät opiskelijat, tämä on pyhää nestettä. Ilman tätä nestettä ihmiskuntaa sellaisena kuin me sen tunnemme ei voisi olla olemassa, eikä elämä sellaisena kuin me sen tunnemme olisi mahdollista. Nyt talousuudistusten aikakaudella sen merkitys on vain entisestään korostunut, sillä ilman viinaa ei olisi myöskään Viinamaata. Viina on aurinko, viina on ilma, viina on veri. Viina on musiikkia, se on kuvataidetta, se on balettia, se on runoutta. Se, joka osaa tislata hyvää viinaa, hallitsee kaikki taiteet, ja toivon, että teidän joukostanne vielä joku kohoaa suureksi mestariksi tällä alallamme ja tuo meille kaikille kunniaa saavuttamalla kultamitalin Barcelonan maailmannäyttelyssä. Äskettäin kuulin jonkun väittävän, ettei ammatillamme ole tulevaisuutta. Opiskelijat, minäpä kerron teille: vielä silloinkin kun aurinko laajentuessaan on tuhonnut tämän maapallomme, alkoholimolekyylit jatkavat eloaan ja lentävät vapaina maailmankaikkeudessa!”

Viinamaa ei anna hääviä kuvaa virkamiehistä tai puoluevirkaileijoista. Korruptio kukoistaa. Syödään ja juodaan ylellisissä punaista ja kultaa hohtavissa saleissa ja yövytään pröystäilevissä hotelleissa; näihin ei tavallisilla kansalaisilla ole asiaa. Samalla *Viinamaassa* on myös raadollisempaa viinan kuvausta. Romaanin eri juontenkäänteisiin putkahteleva paljon vaikutusvaltaa ja mammonaa kerännyt kääpiö tietää, että viina on muutakin kuin nautintoa.

“Tiedätkö edes mitä viina on? Viina on nestettä. Paskat! Viina on Jeesuksen Kristuksen verta. Paskat! Viina on mielialan nostattaja. Paskat! Kuuntelehan nyt kun sanon: viina on unelmien äiti ja unelmat ovat viinan tyttäriä. Ja sitten on vielä sellainen tärkeä juttu, hän sanoi ja tuijotti minua suoraan silmiin, että viina on valtiokoneiston voiteluainetta, ja ilman sitä rattaat eivät koskaan pyöri kitkatta.”

Romaanin käynnistävä huhu poikalasten syömisestä jää viinan jalkoihin, mutta se kyllä putkahtaa vaihkeisesti tai avoimen irvokkaasti eri vaiheissa. *Viinamaa* on myös ruokakirja, herkkujen kirja. Kuvottavimmillaan paistivadin keskellä on soijassa haudutettu ja yrteillä maustettu pikkupoika. Niin poikalasten kuin muun lihakarjan penikset ovat suurinta herkkua. Viinamaan Keittotaidon akatemia tutkii ja kokeilee. Akatemian erikoisherkkujen asiantuntija, Li Yidoun anoppi, tosin saa tarpeekseen ja yrittää auttaa lihaksi myytyjä lapsia

pakenemaan. Hyvin tässä ei käy. Pakoon pääsee vain yksi Viinamaan myyttinen hahmo. Pikkupiru tai suomuinen poikahahmo piipahtaa niin Ding Gou´erin harhaisissa kuvitelmissä kuin monissa muissakin romaanin käännekohtissa. Anopin pää sekoaa.

Romaanissa ei ole varsinaista huipennusta tai selvää loppua. Mo Yan saapuu pitkän odotuksen jälkeen Viinamaahan ja saa ruhtinaallisen korvauksen. Itseironisesti kirjailija on matkan varrella jo suostunut ties mihin Li Yidoun ehdottamiin hankkeisiin, koska niistä huonosti tienaava kirjailija saa hyvän palkkion. Lopetus ei ole romaanin onnistunein ratkaisu, vaikka Mo Yan osaakin suhtautua itseensä ulkopuolisen huvittuneesti.

”Maatessaan mukavasti – tai niin mukavasti kuin kakkosluokan makuuvaunun kovilla vuoteilla nyt saattoi maata – kolmikerroksisen sängyn keskimmaisella pedillä, tukeva ja kaljuuntuva, tihrusilmäinen kirjailija Mo Yan ei ollut lainkaan uninen. – Myönnän, että monella tavalla minä muistutin tuota Mo Yania, mutta mitenkään ristiriidatonta ei yhteiselomme ollut. Minä olin erakkorapu, Mo Yan oli kuori jonka sisällä asuin. Mo Yan oli bambuhattu joka suojasi minua sateelta, koirantalja joka piti minut lämpimänä pakkasessa, naamio jonka turvin pystyin huiputtamaan hyvien perheiden kauniita tyttäriä. Tietysti aina toisinaan Mo Yan tuntui rasittavalta taakalta, mutta en kyennyt karistamaan häntä yltäni, niin kuin erakkorapukaan ei tule toimeen ilman kuortaan. Vain pimeässä pääsin hetkeksi irtautumaan hänestä. Katselin kuinka hän röhnötti kerrossängyn kapealla keskipunkalla, iso pää heittelehti levottomasti litteällä tyynyillä. Lukemattomat käsikirjoitusten äärellä vietetyt tunnit ovat aiheuttaneet kaulanikamien liikakasvua niin että niska on jäykkä ja pään kääntäminenkin työlästä. Koko tyyppi kuvotti minua. Juuri tuollakin hetkellä hänen aivoissaan surrasi toinen toistaan kummempia ajatuksia, ajatuksia apinoista valmistamassa viiniä ja kurkottelemassa kuuta taivaalta; ajatuksia erikoistutkijan ja kääpiön välisestä kamppailusta; ajatuksia – Tuollainen sekasotku miesparan aivoissa, eipä tosiaan käy hänenkään elämänsä kateeksi.”

Mo Yan tai Mo Yan; olisin toivonut, että kaiken runsauden ja vimmaisen sotkuisen viidakon jälkeen alkuvaiheen päähenkilön kohtalo ei olisi jäänyt vallan merkityksettömänä ilmaan.

Riina Vuokko suomentaa suoraan kiinan kielestä. *Viinamaan* kääntäminen on ollut valtaisa työ. Jälki on ihailtavan upeaa.

Mo Yan: *Viinamaa (Jiuguo)*. Suom. Riina Vuokko. Otava 2014. 468 s.